

صلى الله عليه وسلم

پردیس واحد علوم و تحقیقات شاهرود

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A»

رشته حقوق گرایش جزا و جرم شناسی

عنوان :

مطالعه ی تطبیقی مجازات های جایگزین حبس در
حقوق ایران و آمریکا با رویکردی به لایحه ی جدید
قانون مجازات اسلامی

استاد راهنما

دکتر محمدحسن حسنی

استاد مشاور

دکتر سید محمود مجیدی

نگارش

بهمن بخشنده

شهریور ۱۳۹۲

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیادری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اجماع جایگاه دانشگاه دولتی قم، دانشمندان و محققان و احصاء بیات علمی

و احصاء دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعقیب کنیم:

۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت ز پنهان سازی حقیقت.

۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۴- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن، پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکت ز جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت ز حرمت شکنی.

۸- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و اشناء نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۹- اصل برنت: التزام به برنت جویی از حرکت ز رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه ای غیر علمی می آلائند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب بهمن بخشنده دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق که در تاریخ ۱۳۹۲/۰۶/۱۹ از پایان نامه خود تحت عنوان مطالعه ی تطبیقی مجازات های جایگزین حبس در حقوق ایران و آمریکا با رویکردی به لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

(۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

(۲) این پایان نامه قبلاً" برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

(۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه یا رساله را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد، مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

(۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: بهمن بخشنده

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۲/۰۶/۱۹

تقدیم به:

روح پاک پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی،
ایستادگی را تجربه نمایم؛

و به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه
رنج بود و وجودش برایم همه مهر؛

و به همسرم به پاس قدردانی از قلبی آکنده از عشق و معرفت که
محیطی سرشار از سلامت و امنیت و آرامش و آسایش برای من فراهم
آورده است؛

و تقدیم به دخترم، امید بخش جانم که آسایش او آرامش من است؛

و تقدیم به شهدا از صدر اسلام تا کنون.

سپاس و قدردانی

ضمن شکر خداوند متعال که بر بنده حقیر خود توفیق انجام این تحقیق مختصر را عطا فرمود، کمال تشکر خود را از استاد گرامی جناب آقای دکتر محمد حسن حسنی که در تمام مراحل این پایان نامه راهبر و راهنمایم بودند اعلام و همچنین از استاد محترم جناب آقای سید محمود مجیدی سپاسگذارم که همراهی و مشاوره ایشان راهگشای انجام این پایان نامه بود. سرانجام بر خود واجب میدانم قدردان زحمات تمامی اساتید عالی مقامی باشم که در طول دوره تحصیل در رشته حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات شاهرود از محضر ایشان بهره مند گردیدم.

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۲	مقدمه
۲	الف) بیان موضوع تحقیق.....
۳	ب) سابقه ی تحقیق.....
۳	ج) اهداف تحقیق.....
۴	د) سؤالات تحقیق.....
۴	ه) فرضیه های تحقیق.....
۴	و) روش کار و مشکلات تحقیق.....
۵	ز) ساختار تحقیق.....
۶	بخش اول: مفاهیم ، پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس.....
۷	فصل اول : پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس.....
۷	۱-۱-۱- روند تاریخی جایگزین های حبس در سطح ملی و فراملی.....
۷	۱-۱-۱-۱- پیشینه ی استفاده از جایگزین های حبس در نظام کیفری ایران و آمریکا.....
۷	۱-۱-۱-۱-۱- نظام کیفری ایران.....
۸	۱-۱-۱-۱-۱-۱- قبل از پیروزی انقلاب اسلامی.....
۸	۱-۱-۱-۱-۱-۱- بعد از پیروزی انقلاب اسلامی.....
۱۰	۱-۱-۱-۱-۲- نظام کیفری آمریکا.....
۱۱	۱-۱-۱-۲- تحولات فراملی جایگزین های حبس.....
۱۱	۱-۱-۲-۱- اقدامات سازمان ملل متحد.....
۱۲	۱-۱-۲-۲- اقدامات شورای اروپا.....
۱۲	۱-۲-۱- ناکارآمدی مجازات حبس و ضرورت طرح اندیشه ی جایگزینی.....
۱۳	۱-۲-۱-۱- نارسایی ها ، محدودیت ها و آثار منفی مجازات حبس.....
۱۳	۱-۱-۲-۱-۱- نارسایی ها و محدودیت های حبس.....
۱۳	۱-۱-۲-۱-۱-۱- عدم توفیق در نیل به اهداف و کارکردها.....
۱۳	۱-۱-۲-۱-۱-۲- کارکرد اصلاحی مجازات حبس.....
۱۴	۱-۲-۱-۱-۲-۱- کارکرد سزادهی مجازات حبس.....
۱۵	۱-۲-۱-۱-۲-۱-۱- پیشگیری از تکرار جرم.....
۱۵	۱-۲-۱-۱-۲-۱-۱- محدودیت های مجازات حبس.....
۱۵	۱-۲-۱-۱-۲-۱-۱- افزایش نرخ تورم کیفری.....
۱۶	۱-۲-۱-۱-۲-۱-۱- تحمیل هزینه های اقتصادی.....
۱۶	۱-۲-۱-۲-۱-۱- آثار منفی مجازات حبس.....
۱۷	۱-۲-۱-۲-۱-۱- تأثیر منفی جسمانی.....

۱۷ تأثیر منفی روانی..... ۲-۲-۱-۲-۱-۱
۱۸ تأثیر منفی اجتماعی..... ۳-۲-۱-۲-۱-۱
۱۸ طرد اجتماعی..... ۱-۳-۲-۱-۲-۱-۱
۱۸ از هم گسیختگی خانواده..... ۲-۳-۲-۱-۲-۱-۱
۱۹ ضرورت گرایش به سیاست جایگزینی..... ۲-۲-۱-۱
۱۹ ضرورت تقنینی..... ۱-۲-۲-۱-۱
۱۹ ضرورت قضایی..... ۲-۲-۲-۱-۱
۲۰ فصل دوم : مفاهیم و شیوه های اجرایی جایگزین های حبس.....
۲۰ ۱-۲-۱- مفهوم ، اهداف و اوصاف جایگزین های حبس.....
۲۰ ۱-۱-۲-۱- مفهوم و اهداف جایگزین های حبس.....
۲۰ ۱-۱-۱-۲-۱- مفهوم جایگزین های حبس.....
۲۱ ۲-۱-۱-۲-۱- اهداف جایگزین های حبس.....
۲۱ ۱-۲-۱-۱-۲-۱- کاهش تورم کیفری.....
۲۱ ۲-۲-۱-۱-۲-۱- کاهش هزینه ها.....
۲۲ ۳-۲-۱-۱-۲-۱- کاهش تکرار جرم و بازسازی اجتماعی.....
۲۲ ۲-۱-۲-۱- اوصاف و اصول حاکم بر جایگزین های حبس.....
۲۲ ۱-۲-۱-۲-۱- اوصاف جایگزین های حبس.....
۲۳ ۲-۲-۱-۲-۱- اصول حاکم بر جایگزین های حبس.....
۲۴ ۲-۲-۱- شیوه های اجرایی مجازات های جایگزین حبس.....
۲۴ ۱-۲-۲-۱- تقسیم بندی جایگزین های حبس.....
۲۵ ۲-۲-۲-۱- تأسیسات حقوقی مربوط به جایگزین های حبس.....
۲۶ بخش دوم : روش های متداول جایگزین های حبس.....
۲۷ فصل اول : جایگزین های متداول به عنوان مجازات اصلی.....
۲۷ ۱-۱-۲- جزای نقدی.....
۲۷ ۱-۱-۱-۲- ماهیت و پیشینه ی جزای نقدی.....
۲۷ ۱-۱-۱-۱-۲- مفهوم و ماهیت جزای نقدی و اقسام آن.....
۲۷ ۱-۱-۱-۱-۲- مفهوم جزای نقدی.....
۲۸ ۲-۱-۱-۱-۲- ماهیت جزای نقدی.....
۲۸ ۱-۲-۱-۱-۱-۲- جایگزینی اجباری جزای نقدی.....
۲۹ ۲-۲-۱-۱-۱-۲- جایگزینی اختیاری جزای نقدی.....
۲۹ ۳-۱-۱-۱-۲- اقسام جزای نقدی.....
۳۰ ۱-۳-۱-۱-۱-۲- جزای نقدی ثابت.....
۳۰ ۲-۳-۱-۱-۱-۲- جزای نقدی نسبی.....
۳۱ ۲-۱-۱-۱-۲- پیشینه ی تاریخی و تحولات تقنینی جایگزینی جزای نقدی.....

۳۲ ۲-۱-۱-۲- تحلیل مقررات جزای نقدی و مقایسه ی آن با لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی.....
۳۲ ۱-۲-۱-۱-۲- امتیازات.....
۳۳ ۲-۲-۱-۱-۲- ایرادات.....
۳۳ ۳-۲-۱-۱-۲- رویکرد لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی به جزای نقدی.....
۳۴ ۲-۱-۲- محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۴ ۱-۲-۱-۲- ماهیت ، پیشینه و آثار محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۴ ۱-۱-۲-۱-۲- ماهیت حقوقی و پیشینه ی محرومیت از حقوق اجتماعی و شرایط اجرای آن.....
۳۴ ۱-۱-۱-۲-۱-۲- ماهیت حقوقی و انواع محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۵ ۱-۱-۱-۱-۲-۱-۲- محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان کیفر اصلی.....
۳۵ ۲-۱-۱-۱-۲-۱-۲- محرومیت از حقوق اجتماعی به عنوان کیفر تبعی.....
۳۶ ۳-۱-۱-۱-۲-۱-۲- انواع محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۶ ۲-۱-۱-۲-۱-۲- سابقه ی تقنینی محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۷ ۳-۱-۱-۲-۱-۲- شرایط اعمال.....
۳۸ ۲-۱-۲-۱-۲- آثار و نتایج حکم محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۳۹ ۲-۲-۱-۲- محرومیت از حقوق مالی و شغلی.....
۳۹ ۱-۲-۲-۱-۲- محرومیت از حقوق اجتماعی موضوع حقوق مالی.....
۳۹ ۲-۲-۲-۱-۲- محرومیت از حقوق شغلی.....
۴۰ ۱-۲-۲-۲-۱-۲- محرومیت از خدمات دولتی و استخدامی.....
۴۰ ۲-۲-۲-۲-۱-۲- محرومیت از مشاغل صنفی و حرفه ای.....
۴۱ ۱-۲-۲-۲-۲-۱-۲- ابطال پروانه.....
۴۱ ۲-۲-۲-۲-۲-۱-۲- تعطیل محل کسب.....
۴۱ ۳-۲-۱-۲- تأثیر عفو و رضایت در محرومیت از حقوق اجتماعی و رفع اثر آن.....
۴۲ ۴-۲-۱-۲- مبانی شرعی و ماهیت فقهی محرومیت از حقوق اجتماعی.....
۴۲ ۱-۴-۲-۱-۲- مبانی شرعی.....
۴۳ ۲-۴-۲-۱-۲- ماهیت فقهی.....
 ۵-۲-۱-۲- تحلیل مقررات و رویکرد قانونگذار به محرومیت از حقوق اجتماعی در لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی.....
۴۴ مجازات اسلامی.....
۴۶ فصل دوم : جایگزین های متداول در مرحله ی اجرای حبس.....
۴۶ ۱-۲-۲- تعلیق اجرای مجازات.....
۴۶ ۱-۱-۲-۲- مفاهیم و ریشه های تاریخی تعلیق اجرای مجازات.....
۴۶ ۱-۱-۱-۲-۲- مفهوم ، اهداف و جایگاه حقوقی تعلیق اجرای مجازات.....
۴۷ ۱-۱-۱-۱-۲-۲- مفهوم تعلیق اجرای مجازات.....
۴۷ ۲-۱-۱-۱-۲-۲- اهداف تعلیق اجرای مجازات.....
۴۸ ۳-۱-۱-۱-۲-۲- جایگاه حقوقی تعلیق اجرای مجازات.....

۴۸ ریشه های تاریخی تعلیق اجرای مجازات.....
۵۰ شرایط و مقررات تعلیق اجرای مجازات در حقوق ایران و آمریکا.....
۵۰ شرایط و مقررات تعلیق اجرای مجازات در حقوق ایران.....
۵۱ شرایط ماهوی.....
۵۱ شرایط شکلی.....
۵۱ قلمرو اجرایی.....
۵۲ تعلیق اجرای مجازات در لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی.....
۵۳ شرایط و مقررات تعلیق در آمریکا.....
۵۳ شرایط تعلیق.....
۵۴ انواع تعلیق.....
۵۵ الغاء و آثار تعلیق اجرای مجازات.....
۵۵ لغو تعلیق.....
۵۶ آثار تعلیق.....
۵۶ عدم اجرای مجازات بدوی.....
۵۶ زوال سابقه ی کیفری.....
۵۷ تحلیل و نقد تعلیق اجرای مجازات.....
۵۷ مزایا.....
۵۷ معایب.....
۵۸ آزادی مشروط.....
۵۸ مفهوم ، مبانی و پیشینه ی آزادی مشروط در نظام کیفری ایران و آمریکا.....
۵۸ مفهوم و مبانی آزادی مشروط.....
۵۸ مفهوم آزادی مشروط.....
۵۹ مبانی و قلمرو آزادی مشروط.....
۵۹ پیشینه ی آزادی مشروط در نظام کیفری ایران و آمریکا.....
۶۰ پیشینه ی آزادی مشروط در ایران.....
۶۰ ظهور و توسعه ی آزادی مشروط در آمریکا.....
۶۱ شرایط و نتایج اعطای آزادی مشروط و الغای آن در ایران و آمریکا.....
۶۱ شرایط اعطای آزادی مشروط.....
۶۱ شرایط ماهوی.....
۶۱ شرایط مربوط به نوع مجازات مورد حکم آزادی مشروط.....
۶۲ گذراندن مدتی از مجازات.....
۶۳ شروط راجع به محکوم.....
۶۴ تشریفات و شرایط شکلی.....
۶۴ پیشنهاد آزادی مشروط.....

۶۴ مرجع رسیدگی به پیشنهاد..... ۲-۲-۱-۲-۲-۲-۲
۶۴ هیأت آزادی مشروط و گزینش زندانیان برای اعطای آزادی مشروط در آمریکا..... ۳-۱-۲-۲-۲-۲
۶۵ نتایج و موارد لغو آزادی مشروط..... ۲-۲-۲-۲-۲-۲
۶۵ تعیین مدت آزادی مشروط و رعایت شرایط ضمن مدت از سوی محکوم..... ۱-۲-۲-۲-۲-۲
۶۵ موارد لغو حکم آزادی مشروط..... ۲-۲-۲-۲-۲-۲
۶۶ الغای آزادی مشروط در آمریکا..... ۳-۲-۲-۲-۲-۲
۶۶ تحلیل مقررات آزادی مشروط و شرایط آن در لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی..... ۳-۲-۲-۲-۲-۲
۶۸	بخش سوم: جایگزین های نوین مجازات حبس و رویکرد لایحه ی قانون مجازات اسلامی به آن.....
۶۹	فصل اول : جایگزین های نوین مجازات حبس.....
۶۹ نظارت الکترونیکی..... ۱-۱-۳
۶۹ مفهوم و پیشینه ی نظارت الکترونیکی..... ۱-۱-۱-۳
۶۹ مفهوم نظارت الکترونیکی و مقایسه ی آن با حبس در منزل..... ۱-۱-۱-۳
۷۰ پیشینه ی استفاده از نظارت الکترونیکی..... ۲-۱-۱-۳
۷۰ شرایط اجرا و انواع نظارت الکترونیکی..... ۲-۱-۱-۳
۷۱ شرایط اجراء نظارت الکترونیکی..... ۱-۲-۱-۳
۷۲ انواع نظارت الکترونیکی..... ۲-۲-۱-۳
۷۲ نظارت الکترونیکی منفعل..... ۱-۲-۲-۱-۳
۷۲ نظارت الکترونیکی فعال..... ۲-۲-۲-۱-۳
۷۲ تحلیل مقررات نظارت الکترونیکی..... ۳-۱-۱-۳
۷۲ مزایا..... ۱-۳-۱-۳
۷۳ معایب..... ۲-۳-۱-۳
۷۳ خدمات عمومی رایگان یا کارهای عام المنفعه..... ۲-۱-۳
۷۳ مفهوم و پیشینه ی تاریخی کار عام المنفعه..... ۱-۲-۱-۳
۷۴ مفهوم ، اهداف و انواع کار عام المنفعه..... ۱-۱-۲-۱-۳
۷۴ مفهوم..... ۱-۱-۱-۲-۱-۳
۷۴ اهداف..... ۲-۱-۱-۲-۱-۳
۷۵ انواع..... ۳-۱-۱-۲-۱-۳
۷۵ پیشینه ی تاریخی کار عام المنفعه..... ۲-۱-۲-۱-۳
۷۶ ماهیت و شرایط کارهای عام المنفعه..... ۲-۲-۱-۳
۷۶ ماهیت کار عام المنفعه..... ۱-۲-۲-۱-۳
۷۶ کار عام المنفعه به عنوان یک تکلیف ضمن تعلیق..... ۱-۱-۲-۲-۱-۳
۷۷ کار عام المنفعه به عنوان ضمانت اجرای اصلی..... ۲-۱-۲-۲-۱-۳
۷۷ کار عام المنفعه به عنوان مجازات جایگزین حبس..... ۳-۱-۲-۲-۱-۳
۷۷ شرایط و آثار کار عام المنفعه..... ۲-۲-۲-۱-۳

۷۸ ۳-۲-۱-۳- کار عام المنفعه در حقوق ایران و آمریکا.....
۷۸ ۳-۲-۱-۳- کار عام المنفعه در ایران.....
۷۸ ۳-۲-۱-۳- نظریات و فتاوی علمای معاصر پیرامون کار عام المنفعه.....
۷۸ ۳-۲-۱-۳- رویکرد لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی به کار عام المنفعه.....
۷۹ ۳-۲-۱-۳- کار عام المنفعه در لایحه ی مجازات های اجتماعی.....
۸۰ ۳-۲-۱-۳- کار عام المنفعه در آمریکا.....
۸۰ ۳-۲-۱-۳- تحلیل مقررات کار عام المنفعه.....
۸۱ ۳-۱-۳- جزای نقدی یا جریمه ی روزانه.....
۸۱ ۳-۱-۳- مفهوم جریمه ی روزانه ، پیشینه و اهداف آن.....
۸۱ ۳-۱-۳- مفهوم و پیشینه ی جریمه ی روزانه.....
۸۲ ۳-۱-۳- اهداف جریمه ی روزانه.....
۸۳ ۳-۱-۳- شرایط و مقررات جریمه ی روزانه در حقوق ایران و آمریکا.....
۸۳ ۳-۱-۳- شرایط اعمال جریمه ی روزانه.....
۸۳ ۳-۱-۳- تحلیل مقررات جریمه ی روزانه در ایران و آمریکا.....
۸۵ فصل دوم : دیدگاه های نوین جایگزینی در لایحه ی قانون مجازات اسلامی.....
۸۵ ۳-۲-۱- تعویق صدور حکم.....
۸۵ ۳-۲-۱- مفهوم ، پیشینه و انواع تعویق صدور حکم.....
۸۶ ۳-۲-۱-۱- مفهوم و پیشینه ی تعویق صدور حکم.....
۸۶ ۳-۲-۱-۱- مطالعه ی مفهوم تعویق صدور حکم و مقایسه آن با دوره ی مراقبت.....
۸۷ ۳-۲-۱-۱- پیشینه ی تعویق صدور حکم در نظام تقنینی ایران.....
۸۸ ۳-۲-۱-۱- انواع تعویق صدور حکم.....
۸۸ ۳-۲-۱-۱- تعویق ساده.....
۸۸ ۳-۲-۱-۱- تعویق مراقبتی.....
۸۸ ۳-۲-۱-۱- شرایط قانونی و قلمرو اجرایی تعویق صدور حکم.....
۸۹ ۳-۲-۱- تدابیر و الزامات دوران تعویق و آثار آن.....
۸۹ ۳-۲-۱- تدابیر و دستورات دوران تعویق.....
۹۰ ۳-۲-۱- آثار عدم اجرای دستورات دوران تعویق و موارد لغو آن.....
۹۰ ۳-۲-۱- تحلیل مقررات تعویق صدور حکم.....
۹۰ ۳-۲-۲- نظام نیمه آزادی.....
۹۱ ۳-۲-۲- تعریف و پیشینه ی تاریخی نظام نیمه آزادی.....
۹۱ ۳-۲-۲- ارائه ی تعریف نظام نیمه آزادی در لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی.....
۹۱ ۳-۲-۲- پیشینه ی تاریخی نظام نیمه آزادی.....
۹۲ ۳-۲-۲- اهداف و قلمرو اجرایی نظام نیمه آزادی.....
۹۳ ۳-۲-۲- اهداف و رسالت های نظام نیمه آزادی.....

۹۳۲-۲-۲-۲-۳- قلمرو اجرایی نظام نیمه آزادی.....
۹۳۳-۲-۲-۳- تحلیل مقررات نظام نیمه آزادی و بررسی کارایی این نهاد حقوقی در زندانها.....
۹۴ یافته های پژوهش ، نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۹۴ الف: یافته های پژوهش و نتیجه گیری.....
۹۸ ب: پیشنهادها.....
۱۰۱ منابع و مآخذ.....
۱۰۶ چکیده ی انگلیسی.....

چکیده

بحران زندان ها و تورم جمعیت کیفری سبب شد تا کیفرشناسان و علمای حقوق جزا در جستجوی ارائه راه حلی در جهت حل این مشکل برآیند؛ از اینرو از یک قرن پیش کیفرشناسان بدین فکر افتادند که جنبه-های آسیب زنده ی کیفرهای سالب آزادی را کاهش داده و پاره ای از تدابیر اصلاحی را که در محیط عادی امکان به ثمر رسیدن آن بیشتر است، جایگزین تدابیر همانند در محیط زندان کنند. حاصل این تلاشها پیشنهاد استفاده از «جایگزینهای کیفر سالب آزادی» و اجتناب از مجازات زندان مگر به عنوان «آخرین حربه» بوده است.

پایان نامه حاضر با عنوان « مطالعه ی تطبیقی مجازات های جایگزین حبس در حقوق ایران و آمریکا با رویکردی به لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی » تلاشی است که به منظور تبیین مفهوم، پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس و مطالعه ی دیدگاه های حقوقی و شیوه های اجرایی مربوط به این جایگزینها در دو نظام کیفری ایران و آمریکا با رویکردی به لایحه ی جدید، صورت پذیرفته است.

یکی از یافته های این پایان نامه این است که استفاده از سیاست جایگزینی در قلمرو مجازات سالب آزادی در بسیاری از موارد می تواند به کاهش جمعیت کیفری و کاهش تکرار جرم و همچنین کاهش هزینه سازمان زندان ها و احیاناً افزایش درآمد دولت ها از طریق اعمال جایگزین هایی مثل جزای نقدی یا به کارگیری نیروی کار محکومین برای خدمات اجتماعی منجر شود.

در این زمینه استفاده از تجربیات و مطالعات انجام شده در سایر کشورها در خصوص برنامه های جایگزین حبس می تواند ما را از اشتباهات دور نگه داشته و در اجرای صحیح برنامه های موردنظر راهکارهای زیادی ارائه دهد.

کلید واژه ها: زندان، جایگزین های زندان، قانون مجازات اسلامی، جایگزین های متداول،

جایگزینهای نوین

الف) بیان موضوع تحقیق

جرم انگاری افراطی مجازات حبس که موجب تورم کیفری و افزایش جمعیت زندان ها شده ، وضعیتی را به وجود آورده که هزینه های انسانی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و در سطح وسیع تر هزینه های کلان سیاسی را به جامعه تحمیل می کند و نه تنها زندانی، بلکه آحاد جامعه را به طور غیرمستقیم متأثر می سازد. زندان در رسیدن به اهدافی که در ایجاد آن متصور بود، ناکام مانده و در حال حاضر کارکردهای اصلاحی و اجتماع پذیر سازی آن با شکست مواجه شده است.

در سالهای اخیر، مجازات حبس، موضوع ایرادات فراوانی قرار گرفته است . به همین جهت، مسأله جایگزین ساختن حبس با مجازاتهای مناسبتر دیگری که از مضرات و مفاصد آن به دور باشند به طور جدی مطرح گردیده است.

سیاست تقنینی جمهوری اسلامی ایران نیز در قانون جدید مجازات اسلامی متوجه حبس زدایی از جرائم به ویژه جرائم با مجازات های حبس کوتاه مدت و کاهش هزینه های انسانی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، تورم کیفری و افزایش جمعیت زندان های کشور است که برای اجرایی شدن و تحقق این سیاست، تمامی دستگاه های اجرایی باید مشارکت فعال و مؤثر داشته باشند تا اعمال مجازات های اجتماعی با استفاده از تمامی ظرفیت های تقنینی ، قضایی و اجرای حاکمیت، تحقق پیدا کند. مجلس شورای اسلامی با تصویب این قانون، ریل گذاری مناسبی برای حرکت نظام عدالت کیفری به سمت حبس زدایی انجام داده و باید با حمایت های گسترده از دستگاه قضایی و تصویب بودجه لازم برای تحقق چنین دستاوردی تاثیرگذاری خود را بیشتر کند.

نکته ی حائز اهمیت این تحقیق مطالعه ی تطبیقی آن با حقوق آمریکاست. با توجه به اینکه نظام قضایی آمریکا به حقوق کامن لو تعلق داشته و رویه ی قضایی در این نظام حقوقی ، دارای اهمیت فراوانی می باشد و نیز تاکنون در حقوق موضوعه ی کشور ما چنین تطبیقی بصورت مستقل کمتر صورت گرفته است ، این موضوع اهمیت و ضرورت تحقیق را بیشتر نمایان می سازد. از سوی دیگر چون اکثر حقوقدانان کشور ما به جهت نزدیکی نظام حقوقی ایران به نظامهای حقوقی نوشته ، عمدتاً" دانش آموخته و مانوس با حقوق فرانسه و سوئیس بوده اند ، کمتر به مسأله تطبیق با حقوق آمریکا پرداخته اند. این تحقیق با هدف بهره گیری از تجربیات و پیشرفت های کشورهای دیگر و سنجش اعتبار و جایگاه حقوق داخلی در میان سایر کشورها به مقایسه دو نظام حقوقی ایران و آمریکا پرداخته است.

در این نوشته علاوه بر بحثهای کلی مطروحه در مورد انواع جایگزینها، مقررات داخلی ایران در این خصوص با مقررات موجود در کشور آمریکا مورد تطبیق قرار خواهد گرفت.

ب) سابقه تحقیق

پیش بینی جایگزین هایی برای کیفر زندان در چند دهه ی اخیر مورد توجه قانونگذاران مختلف و همچنین سازمان ملل متحد قرار گرفته است. تحدید موارد استفاده از مجازات سالب آزادی و اعمال جایگزین هایی برای کیفر حبس مدنظر قانونگذار کشور ما نیز بوده و در لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی فصلی به عنوان مجازات های جایگزین حبس از مواد ۶۴ الی ۸۷ به این موضوع اشاره کرده است ولیکن عملاً" به جز انتشار چند مقاله ی مختصر در نشریات حقوقی این موضوع به طور مستقل و جامع مورد مطالعه قرار نگرفته است.

البته در این خصوص کتاب «جایگزینهای زندان یا مجازاتهای بینابین» تألیف آقای دکتر محمد آشوری از کتب مهم و در خور توجه می باشد. پایان نامه هایی نیز در این ارتباط تهیه شده که در آنها انواع جانشین های زندان مطرح شده ، لیکن با توجه به نگارش این پایان نامه ها در سالیان گذشته و تهیه ی لایحه ی جدید قانون مجازات اسلامی برخی از جایگزینهای جدید مورد بحث قرار نگرفته است. بدین ترتیب موضوع تحقیق از هر نظر تازه بوده و در عین حال برای توسعه سیاست جایگزینی مفید خواهد بود مخصوصاً این که بررسی تطبیقی این تدابیر با حقوق آمریکا، نقص های موجود در قانون ایران را به معرض نمایش گذاشته و نتیجه تحقیق را به راندمان بالایی سوق خواهد داد.

ج) اهداف تحقیق

بررسی بحران عملی و نظری مجازات حبس، جایگاه برنامه ها و راهکارهای اتخاذ شده در قبال این مشکلات و بحران ها در حقوق کیفری ایران، بررسی مفاهیم، اهداف و شیوه های اجرایی مربوط به جایگزین های حبس و در مجموع پیش بینی و بکارگیری برنامه و شیوه های مناسب تر برای برخورد با آثار نامطلوب مجازات حبس از یکسو و متنوع کردن ضمانت اجراها از سوی دیگر در حقوق کیفری ایران و آمریکا از اهداف عمده این تحقیق است.

د) سؤالات تحقیق

در این پایان نامه با پرداختن به مبانی موضوع، مسائل زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

اولاً: آیا زندان توانسته است توقعات اندیشمندان حقوق جزا مبنی بر اصلاح و تربیت مجرمین و دفاع جامعه را به خوبی برآورده سازد؟

ثانیا: "علل گرایش سیاست جنایی کشورهای مختلف از جمله ایران و آمریکا به جایگزینی در قلمرو کیفر سالب آزادی چه می‌باشد؟"

ه) فرضیه های تحقیق

فرضیاتی که برای این منظور مطرح شده عبارتند از:

۱- به نظر می‌رسد زندان نه تنها مجرمین را اصلاح نکرده، بلکه در اکثر موارد فرآیند بازسازی آنان را نیز دشوار نموده و یا به تأخیر انداخته است.

۲- با توجه به نارسایی های مجازات سالب آزادی و معایب آن و مشکلات نظام زندان ها و به جهت پیشگیری از تکرار جرم و بازسازی اجتماعی مجرم، توسل به جایگزین های مجازات سالب آزادی ضروری است.

و) روش کار و مشکلات تحقیق

برای این تحقیق از روشهای مختلف مقایسه ای و مطالعات کتابخانه ای استفاده و همچنین از آخرین اطلاعات اینترنت بهره برداری شده است. از نظریه علمای حقوق نیز حسب جایگاه خود در منابع حقوقی برای تفسیر و توضیح درست قوانین مربوطه و آگاهی بر معنای حقیقی قانون استفاده شده به طوری که سعی گردیده با بهره گیری از منابع موجود، سراسر این تحقیق از توصیف و تحلیل خالی نباشد.

متأسفانه در راستای تحقیق با کمبود شدید منابع مواجه شده ام که عدم تسلط به زبان انگلیسی بیش از پیش بر مشکلات افزوده است و برای رفع این نقص کتب ترجمه شده در خصوص این موضوع تا حد امکان مورد استفاده قرار گرفته شد. یکی دیگر از مشکلات کار تحقیقاتی فاصله زیاد با مراکز علمی و کتابخانه های مختلف بوده که محدودیت های شغلی نیز مانع دسترسی دائم و کافی به آنها بوده است.

ز) ساختار تحقیق

در سازمان دهی این تحقیق، مطالب به سه بخش تقسیم شده است:

بخش نخست تحت عنوان « مفاهیم ، پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس » شامل دو فصل است. در فصل اول به پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس پرداخته شده است. مفاهیم و شیوه های اجرایی جایگزین های حبس موضوع فصل دوم را تشکیل می دهد.

در بخش دوم تحت عنوان « روش های متداول جایگزین های حبس » به روش های متداول جایگزینی پرداخته شده است ، به طوری که فصل اول به جایگزین های متداول به عنوان مجازات اصلی از قبیل جزای نقدی و محرومیت از حقوق اجتماعی و فصل دوم به جایگزین های متداول در مرحله ی اجرای حبس که شامل تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط است اختصاص یافته است.

بخش سوم نیز تحت عنوان « جایگزین های نوین مجازات حبس و رویکرد لایحه ی قانون مجازات اسلامی به آن » در دو فصل به معرفی جایگزین های نوین مجازات حبس و رویکرد لایحه ی قانون مجازات اسلامی به آن پرداخته است .

در پایان نیز ضمن نتیجه گیری از مباحث مطروحه، پیشنهادات لازم در خصوص موضوع تحقیق ارائه گردیده است.

بخش اول :

مفاهیم ، پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس

فصل اول: پیشینه و تحولات کیفری جایگزین های حبس

زندان، مجازاتی پذیرفته شده و غیرقابل انکار در تمامی جهان است. نظریه های مختلف کیفری فواید و زیان های فراوانی را برای این مجازات برشمرده اند. در همین خصوص نظام های مدرن کیفری تلاش می کنند تا با اعمال نهادهایی نوین از مضرات مجازات زندان برای فرد، خانواده او و جامعه کاسته و بر نکات مثبت این مجازات برای تنبیه و اصلاح مجرم استفاده کنند.

در این فصل ابتدا تحولات تاریخی جایگزین های حبس در سطح ملی و فراملی و سپس در مبحث دوم ناکارآمدی مجازات حبس و ضرورت طرح اندیشه ی جایگزینی در نظام های کیفری را مورد بررسی قرار می دهیم.

۱-۱-۱- روند تاریخی جایگزین های حبس در سطح ملی و فراملی

با ترویج فرهنگ قانونمداری و ارایه ی نظریه های مدرن در باب فلسفه ی کیفر و مجازات از سوی حقوقدانان کیفری و جرمشناسان در قرن بیستم، زندان نیز به عنوان یک مجازات، کالبد شکافی شده و نظامهای مختلف حقوقی با در پیش گرفتن اقداماتی سعی کردند از آثار منفی حبس کاسته و تنها از آن برای مجازات مجرم و بدون صدمه زدن به خانواده او استفاده کنند.

۱-۱-۱-۱- پیشینه ی استفاده از جایگزین های حبس در نظام کیفری ایران و آمریکا

در پی افزایش جمعیت کیفری زندان ها و ناکارآمدی سیاست های پیرو مجازات حبس ، چون اصلاح و درمان مجرم که از اندیشه های مکاتب تحقیقی و دفاع اجتماعی در حقوق کیفری ناشی شده است ، تلاشهای ملی و بین المللی بسیاری در قالب سیاست های مختلف صورت گرفته است. شاید پیدایش مجازات های جایگزین حبس را بتوان بارزترین این نوع تلاشها دانست.

۱-۱-۱-۱-۱- نظام کیفری ایران

ضرورت تعدیل جمعیت کیفری زندانها از یک سو و نیز تلاشها و تحولات بین المللی مربوط به تحدید یا جایگزینی کیفر سالب آزادی از سوی دیگر ، سبب شده است تا نظام کیفری ایران نیز خود را بی نیاز از این تحولات ندانسته و متأثر از این تلاشها در دوره های مختلف تقنینی ضمن اعمال مجازات های سالب آزادی ، تدابیری نیز جهت تحدید قلمرو یا جایگزینی کیفر حبس پیش بینی و اتخاذ نماید.